

Att klassificera politiska regimer. Metod och metodologi i bruket av teori och empiri

DAG ANCKAR

ABSTRACT
Classifying Regimes:
On Methods and
Methodology

The art of classifying political regimes involves a series of rather complicated methodical and methodological choices and considerations. Using Arend Lijphart's distinction between majority democracy and consensus democracy as an illustrative device, this article makes five specific points. First, regimes should be classified in terms of institutional rather than behavioural properties. Second, their institutional properties should be determined on the basis of theoretical argumentation rather than empirical derivation. Third, dispositional as well as relational properties should be included in the frame of analysis. Further, constitutional as well as non-constitutional properties should likewise be included. Finally, efforts to determine the extent to which actual political systems answer to the one or the other regime type should as a rule depart from normative rather than empirical properties. However, studies in this genre often involve specific questions that require the use of empirical categories.

Introduktion

Det är en både klassisk och centralt viktig statsvetenskaplig uppgift att klassificera politiska regimer i olika kategorier. En väsentlig deluppgift är att slå fast vilka karaktäristika eller egenskaper hos en regim man skall observera; en annan väsentlig deluppgift är att mäta och

klassificera förekomsten av sådana egenskaper i verkliga politiska system. De två uppgifterna tecknar, sammantagna, en konfrontation av ideal och verklighet – ett exempel är Robert Dahls välkända försök (1971) att betrakta demokrati som en idealtyp, som verkliga system alltid befinner sig på visst avstånd från – för sådana verkliga system ville han som bekant skapa termen "polyarkier". De metodologiska och metodiska problem man ställs inför i övningar av denna art har allt annat än uppenbara

lösningar, och många och disparata metoder kommer till bruk när man vill innesluta eller utesluta karaktäristika från regimbeskrivningar. I en relativt färsk artikel har Robert Elgie sålunda menat att processen att klassificera demokratiska regimer "is a very messy one" (1998, 223). Att påståendet har sitt berättigande framgår, t.ex., vid ett studium av den beskrivning av "Typologies of Political Regimes" som lämnas i Mattei Dogans och Dominique Pelassy's kända arbete *How to Compare Nations* (1984, 157–162). Beskrivningen är i sig osammanhängande och flaxig, men den illustrerar väl den vildvuxenhet i termer av närmandesätt, objekt och metoder som florerar på området.

Syftet med denna uppsats är att systematisera och diskutera några centrala vägval i den identifiering av regimer och regimegenskaper om vilken ovan var tal. Vägvalens antal är fem.

Fyra av dem ansluter sig till uppgiften att konstruera en idealbild – de har alltså att göra med frågan hur man skall begå när man konstruerar en regim. Ett första val står härvid mellan *institutionella* egenskaper och *beteendeegenskaper*: skall regimkonstruktioner observera endast institutionella drag eller skall de snarare operera med en blandning av institutionella drag och beteendedrag? Den rekommendation som ges här har såväl praktiska som principiella bevekelsegrunder, och rekommendationen är att endast institutionella egenskaper skall beaktas. Tre andra vägval har på olika sätt att göra med frågan om de institutionella egenskaper som skall ingå i analysen bör vara *konstruerade* eller *deriverade*. Denna uppsats gör sig till tolk för uppfattningen att egenskaperna bör vara konstruerade, och denna uppfattning underbygges med kritiska kommentarer till tre någorlunda allmänt förekommande typer av derivation. En första typ tar fasta på förhållanden i särskilda modellländer och lägger dessa förhållanden till grund för en regimkonstruktion – vi skall i det följande tala om *teoretiska* versus *verkliga* egenskaper, varvid de verkliga egenskaperna alltså deriverats. Vi skall härvid intaga ståndpunkten att egenskaperna bör vara teoretiska. En annan typ av derivation tar fasta på särskilda metodiska problem i regimforskningen och menar att dessa skall avsätta spår i det sätt varpå regimer konstrueras – förfarandet representeras av en distinktion mellan *dispositionella* och *relationella* egenskaper som introduceras av Elgie i dennes nyssnämnda artikel. Vi skall emellertid hävda att distinktionen är förfelad, och att, följaktligen, såväl dispositionella som relationella egenskaper bör medtas i ett analyschema. En tredje typ av derivation beskäftigar sig med den typ av material som skall ligga till grund för derivationen – förfarandet illustreras här med den bekanta distinktionen mellan *konstitutionella* och *icke-konstitutionella* egenskaper, och även här intas ståndpunkten att distinktionen är förfelad, och att båda egenskapstyperna bör beaktas.

Det femte vägvalet har en litet annorlunda karaktär. Det tar fasta på frågan hur man skall begå när man, givet en viss idealbild, vill undersöka om och hur mycket verkligheten avviker från denna idealbild. Fråga är härvid alltså inte om en konstruktion av regimer, utan om en

klassificering av regimer – uppgiften är att konfrontera ideal med verklighet, att observera och mäta den utsträckning i vilken ett givet politiskt system eller en uppsättning politiska system sammanfaller med eller avviker från den regimbild som konstruerats. Det vägval som härvid är viktigt rör frågan om man skall beakta *normativa* egenskaper, *empiriska* egenskaper, eller måhända båda. Ett definitivt och allmängiltigt svar är svårt att ge då olika undersökningar på detta område kan ha olika och lika legitima syften som egentligen förutsätter olika svar – ibland kan det vara riktigt att ge normativa egenskaper ett försteg, ibland kan det vara riktigt att göra tvärtom. Icke desto mindre lutar vi här mot meningen att det i allmänhet är förnuftigt att prioritera normativa egenskaper på de empiriska egenskapernas bekostnad. En slutrekommendation som följer ur de resonemang som utvecklas i denna uppsats är sålunda att man vid en konstruktion av regimer skall intressera sig för institutionella egenskaper som är konstruerade snarare än deriverade, d.v.s. teoretiska snarare än verkliga, dispositionella likväl som relationella, och konstitutionella likväl som icke-konstitutionella. Rekommendationen säger vidare att man vid en klassificering av verkliga existerande regimer skall utgå från normativa snarare än empiriska egenskaper.

Ett illustrerande hjälpmedel som kommer till bruk genom hela uppsatsen är Arend Lijpharts kända indelning av demokratier i majoritets- och konsensusregimer. Indelningen har en speciell lärdomshistorisk bakgrund, vid vilken vi ej skall dröja (t.ex. Lijphart 1997; Bogaards 1998; 2000). Vad som här intresserar är det metodologiska sätt varpå indelningen tillkommit och den illustration sättet kan ge av strategier för regimbeskrivning. Som en bakgrundsrepetition kan vi då notera att Lijphart haft ambitionen att beskriva en demokratisk regim i vilken majoriteten bestämmer (majoritetsdemokrati) och dess motsats, en demokratisk regim i vilken så många som möjligt är med och formar beslut (konsensusdemokrati). Han konstruerar i detta syfte i sitt arbete *Democracies* (1984) två regimmodeller, nämligen en majoritetsmodell och en konsensusmodell. I en senare förlängning av detta arbete, en volym med titeln *Patterns of Democracy* (1999) bygger han i vissa avseenden ut dessa modeller; dessa utbyggnader för-

bigås emellertid här, då de egentligen inte bidrar till förverkligandet av uppsatsens syfte. Lijphart har också under senare år lagt sig till med ambitionen att visa att den sedvanliga tron att konsensusdemokratier är långsammare, segare och mindre effektiva än majoritetsdemokratier inte håller streck, utan att konsensusdemokratier inte bara klarar sig lika väl som majoritetsdemokratier utan rentav bättre (t.ex. Lijphart 1994; 1999).

Framställningarna på detta område förbigås likaså här, då de inte klart relaterar till uppsatsens syfte.

Den nedanstående framställningen förutsätter att Lijpharts modeller är bekanta; en snabb konturteckning måste därför införas. I en komprimerad form har modellerna följande utseende (Lijphart 1984; även t.ex. McRae 1997, 283–284): Majoritetsmodellen (1) föreskriver en enpartiexecutiv som kontrollerar en majoritet av platserna i parlamentet; (2) utgår från att regeringen kontrollerar parlamentet och förordrar en sammansmältning av verkställande och lagstiftande makt; (3) förutsätter ett asymmetriskt tvåkammerssystem som domineras av underhuset; (4) föredrar ett tvåpartisystem; (5) förutsätter ett endimensionellt partisystem; (6) föredrar pluralitetsval i enmansvalkretsar; (7) föreskriver ett enhetligt, likformat och centraliserat regeringssystem; (8) kan undvara en skriven konstitution; samt (9) tillgriper sällan folkomröstningar. I motsats härtill gäller för en konsensuell modell att den (1) gärna fördelar den exekutiva makten på alla viktiga partier i parlamentet; (2) hävdar en maktfördelningsprincip; (3) ger makt till överhuset och använder den i princip för att skydda minoriteters intressen; (4) är öppen för mångpartipolitik; (5) erkänner möjligheten att mångahanda klyftor existerar i samhället och godtar ett mångdimensionellt partisystem som speglar dessa klyftor; (6) föreskriver proportionell representation; (7) inrättar självstyrda områden för minoriteter; (8) förutsätter en skriven konstitution; samt (9) tillgriper folkomröstningar.

Institutionella egenskaper versus beteendegenskaper

Politiska system utmärks därav att de inrättar och utvecklar institutioner, men naturligtvis

även därav att de ger en ram och incitament för politiskt beteende. Även om politikens

institutioner och det politiska beteendet griper in i varandra är institutioner en sak och beteende en annan – det finns regler och normer för hur ett politiskt val går till, och det finns ett väljar- och partibeteende inom reglernas och normernas ram, det finns en ordning för hur regeringsbildningar och regeringsavgångar sker, och det finns ett beteende som formas av och inom denna ordning, det finns en bestämd metod enligt vilken en lagprövning skall ske och det finns ett särskilt beteende som de lagprövande aktörerna utvecklar. Institutioner och beteende formar varandra, men tar även intryck av mycket annat, som när väljarbeteendet till dels är en funktion av socio-ekonomiska förhållanden och partibildningar till dels är en funktion av den allmänna samhällsstrukturen och dess etniska eller religiösa utseende. Beskrivningar och klassificeringar av regimer kan i princip ta fasta på den ena eller andra grunden eller bådadera – de kan vara huvudsakligen institutionsbaserade, de kan vara huvudsakligen beteendebaserade, de kan infånga såväl institutioner som beteende. Det är härvid ganska vanligt att sätta någon sorts likhetstecken mellan "institution" och "regim" – även om någon allmänt accepterad definition av regimtermen inte synes vara för handen (Lane och Ersson 1994, 66), är många benägna att knyta termen till en uppsättning institutioner. I sin berömda systemanalys av det politiska livet särhåller David Easton sålunda tre systemaspekter, av vilka en benämnes "regime"; termen står, i eastonsk tappning, för "the constitutional order" och "constraints on behavior" samt i ett förändringsperspektiv för "clear constitutional changes" (1965, 190–192).

Det finns i detta avseende en intressant glidning i Lijpharts sätt att hantera sin non-majoritära kategori, som i olika skeden har lystrat till olika namn. Ursprungligen definierade Lijphart samförståndspolitik (consociationalism) i termer av fyra kännetecken: ett pluralt samhälle å den ena sidan, grand coalition, autonomi, proportionalitet och förekomsten av ett ömsesidigt veto å den andra (1977, 5). Den regimen han då hade för ögonen var m.a.o. en blandning av institution och beteende. Senare har Lijphart utelämnat kravet på ett pluralt samhälle och gjort

Tabell 1. En regimtypologi, baserad på klassifikationer av institutioner och beteende.

		Institutioner	
		Majoritära	Konsensuella
Beteende	Adversieellt	A	B
	Samförstånd	C	D

andra ändringar i sin klassificeringsapparat; pluralitetskravet, har han sagt, gjorde samförståndsbegreppet “unnecessarily and undesirably narrow” (2000, 426). Kursändringen innebar samtidigt ett övergivande av den tungvrickande termen “consociationalism” till förmån för termen “consensus”. I Lijpharts egen beskrivning är de två termerna “very closely related in the sense that they are both non-majoritarian, or even anti-majoritarian forms of government” (1989, 39); de är dock inte sammanfallande, innebärande “that consociational democracy cannot be seen as a special form of consensus democracy or vice versa” (1989, 40). Dessa påståenden har sagts vara “somewhat cryptic” (Kaiser 1997, 433); omdömet kan man gärna hålla med om. Flummigheten skall dock inte undanskymma det faktum att konsensusdemokrati i större mån står för ett regimbegrepp som definieras i institutionella termer och därmed låter de institutionella komponenterna överflygla beteendekomponenterna (Kaiser 1997, 432–433).

Lijpharts terminologiska och substantiella nytänkande skall i huvudsak ses mot bakgrunden av en önskan att vidga teorins tillämpningsområde, så att dess samförstånds-komponent skulle komma att gälla för och kunna rekommenderas för alla samhällen, inte blott plurala sådana. För denna strävan har Lijphart fått utstå t.o.m. skarp kritik, och t.ex. Giovanni Sartori har karakteriserat hans konsensusmodell som “a roundabout power-massacre” (1994, 71). I ljuset av den referensram som här diskuteras har hans apparat dock i och med omformuleringen och den föralldel inte uteslutande inriktning på institutioner den medfört blivit bättre och klarare. Ett sammanförande av institutionella faktorer och beteendefaktorer i regimklassificeringar skapar nämligen ett spe-

ciellt teoretiskt problem, som åskådliggörs i den fyrfältsklassificering som finns i Tabell 1 nedan och som bäst hanteras med en institutionell infallsvinkel. Denna klassificering skiljer å ena sidan mellan två typer av institutioner, nämligen majoritära och konsensuella institutioner, och å andra sidan mellan två beteendetyper, nämligen ett adversieellt beteende och ett samförståndsorienterat beteende. En tillämpning av denna analysram framtar då fyra typer av regimer, nämligen sådana som kännetecknas av majoritära institutioner och ett adversieellt beteende (A), sådana som kännetecknas av konsensuella institutioner och ett adversieellt beteende (B), sådana som kännetecknas av majoritära institutioner och ett samförståndsorienterat beteende (C), och slutligen sådana som kännetecknas av konsensuella institutioner och ett samförståndsorienterat beteende (D). Inom en sådan referensram blir då två påpekanden aktuella. Enligt det första är en klassificering av regimerna A och D oproblematisks: medan A-regimerna entydigt är majoritära, är D-regimerna entydigt konsensuella. Enligt det andra påpekan-det är det däremot betydligt svårare att klassificera regimerna B och C. Om klassificeringen styrs av ett institutionellt synsätt, är B-regimerna konsensuella medan C-regimerna är majoritära. Om klassificeringen däremot styrs av ett beteendesynsätt, blir B-regimerna majoritära, medan C-regimerna blir konsensuella.

Ett argument kan förvisso resas till stöd för uppfattningen att det problem som tecknas ovan är ett skenproblem. Argumentet går ut på att institutioner och beteende tenderar vara tätt sammankopplade, så att vissa institutioner alltid eller för det mesta uppmuntrar till ett visst slag av beteende och så att vissa beteenden alltid eller för det mesta förstärker upprätthållandet och inrättandet av vissa slags institutioner. Ar-

gumentets innebörd är, m.a.o., att problemfria regimer av typ A och D är mycket vanliga, medan de problematiska regimerna av typ B eller C är så sällsynta att de kan negligeras. Lijphart kommer i själva verket ibland nära ett sådant synsätt, som när han föreslår att konsensuella dispositioner kan ha den effekten att de förstärker konsensuella institutioner (1998, 107); synsättet är även starkt närvarande i många statsvetenskapliga deldoktriner som t.ex. Maurice Duvergers (1964) kända och mycket undersökta tes därom, att ett pluralt valsysteem (institution) tenderar framta ett tvåpartisystem (beteende). Om denna tro vore korrekt, är den uppenbara konsekvensen att distinktionen mellan institution och beteende blir relativt meningslös och att en klassificering av regimer därför saklöst kan utgå antingen från institutioner eller från beteende eller varför inte från en blandning av dessa överlappande element. Inför denna konsekvens är emellertid fyra viktiga påpekanden aktuella:

(1) När man på ovansagt sätt sopar problemet under mattan, dyker ett annat problem genast upp – en klassificering av regimerna A och D behöver inte alls vara så problemfri som exemplet ovan kan bringa en att tro. Om nämligen institutioner och beteende ger samma riktlinjer för en klassificering, och om det till yttermera visso är så att samstämmigheten beror därav att de två komponenterna influerar varandra, så är risken för en dubbelklassificering överhängande. Observationer av institutioner och observationer av beteende blir nämligen inte nu av varandra oberoende, och att låta de två typerna av observationer var för sig influera en regimkonstruktion blir därför att företa en dubbelräkning. Regimkaraktäristiken tar i sig ju inte intryck härav, men den intensitet med vilken karaktäristiken gäller gör det nog, och detta har uppenbara konsekvenser i regimkomparationer. Lijphart gör sig i själva verket skyldig till precis denna dubbelräkning när han, t.ex., av en majoritär regim förutsätter att den föredrar ett pluralitetsval och dessutom föredrar ett tvåpartisystem, när han av en sådan regim förutsätter att den föredrar ett tvåpartisystem och dessutom föreskriver en enpartiexekutiv, när han av en konsensusregim förutsätter att den föredrar proportionalitet och dessutom föredrar ett mångpartisystem, etc. Vad man här

stöter på är i själva verket en variant av Galtons berömda och med den allmänna diffusions-teorin sammanhängande problem, som ifrågasätter graden av oberoende i företeelser som vandrar från en kontext till en annan (t.ex. Narroll 1965; Moul 1974; Karvonen 1981, 26–28; Anckar 1993, 122–124; 1996, 20–24). Problemet är i sådana sammanhang egentligen ganska oåtkomligt (Anckar 1996, 24–26). I det förhandenvarande sammanhanget kan det dock åtgärdas: man struntar i beteendekomponenter och håller sig till institutionskomponenterna. Lijphart borde sålunda ha registrerat plurala val och proportionella val, men inte tvåpartisystem, enpartiexekutiver, eller mångpartisystem.

(2) För det andra gäller att problemet med en bristande överensstämmelse mellan institution och beteende nog inte kan sopas under mattan. Institutioner och beteende sammanfaller helt enkelt inte med någon ofrånkomlig regelbundenhet. När och om en diskrepans föreligger måste ett val träffas, och en regimklassificering som härvid helt bortser från institutionella förhållanden synes på intuitiv och rimlighetsbaserad grund onekligen på något sätt underlig. Detta till trots kan man ibland stöta på försök att luta sig enbart mot beteendeegenskaper – Lijphart har faktiskt själv i ett tidigare skede tillhandahållit exempel härpå. I en ganska vass vidräkning med det teoretiserande Lijphart har utvecklat, anklagar Matthijs Bogaards sålunda Lijphart för att snarast av ändamålsenlighets-skäl växla mellan definitioner i termer av institutioner och definitioner i termer av beteende. Vad Bogaards härvid konkret förargas av är ett försök av Lijphart, som står att finna i dennes berömda och tidiga volym *Democracy in Plural Societies* (1977, 142–176), att klumpa England, Frankrike och USA i samma majoritära kategori trots att de som politiska system uppvisar mycket olika institutionella drag. Vad som förenar dem, enligt Lijphart, är ett adversiellt politiskt beteende. Detta innebär, enligt Bogaards, att Lijphart på ett ologiskt och ohållbart sätt opererar med empiriska beteendeindikatorer inom en institutionell ram: “While the normative type of majoritarian democracy is defined in institutional terms, with all the trappings of the Westminster system, the empirical definition of the normative type of majoritarian democracy revolves around adversial be-

havior, irrespective of the precise institutional make-up of the political system” (2000, 404). Exemplet är en god illustration av hur enbart beteendeinriktade beskrivningar kan föra till resultat som är svåra att försvara och godta. Exemplet illustrerar även väl det godtycke som snabbt smyger sig in i regimbeskrivningar som inte explicit och systematiskt bejakar och bevakar distinktionen mellan det som är institutionellt och det som är beteende.

(3) Till det ovanstående skall läggas att rent praktiska omständigheter ofta talar för ett nyttjande av institutionella kategorier. Om, t.ex., dominerande mönster för regeringsbildning betraktas som en indikator på en framväxt av den ena eller den andra typen av beteende, måste flera regeringsbildningar undersökas, som sträcker sig över en lång period. På motsvarande sätt: om bruket av misstroendeförklaringar i legislaturer eller liknande beteendeformer används som en indikator, förutsätter en valid klassificering att flera observationer tillgripes, som sträcker sig över en lång tid. Samma gäller, för att ta ännu ett exempel, för bruket av de organiserade intressenas medverkan i det politiska beslutsfattandet som en indikator (t.ex. Hermansson 1993). Beteendeindikatorer är helt enkelt ofta arbetsekonomiskt obekväma. Härav följer, bl.a., att man vid ett nyttjande av dem är långt hänvisad till existerande forskning, och denna tenderar ha en slagsida i termer av länder och regioner som lätt gör att man i komparationer måste tillgripa ett skevt urval av fall. Vi återkommer med större utförlighet till denna fråga i vår senare diskussion av normativa och empiriska egenskaper, där exakt samma problem dyker upp. På motsvarande sätt begår vi med ett annat problem som likaså aktualiseras av distinktionen mellan normativt och empiriskt, nämligen det problem som inbegriper däri, att beteendet har en större dynamik än institutioner och därmed blir analytiskt svåråtkomligare och svåråtkomligt.

Den större dynamiken innebär å andra sidan att man undgår den orörlighet som onekligen ofta vidlåter institutionella klassificeringar. Den tanken är då inte avlägsen att man genom att kombinera institutionella egenskaper och beteendegenskaper på ett lämpligt sätt kunde åstadkomma en regimbeskrivning som förenar de goda egenskaperna i de två angreppssätten.

Lijpharts här tidigare återgivna modeller av majoritets- och konsensusdemokratier kännetecknas av en sådan blandning, låt vara att den institutionella komponenten numera överväger. Blandningen är dock knappast ett resultat av ett medvetet övervägande; snarast förmedlar Lijpharts framställningar intrycket att han på ett ganska märkligt sätt är blind för den problematik som här diskuteras. I själva verket är det väl nog så att den vinst som kan inräknas med en blandning inte på långt när uppväger de vinster i termer av klarhet, entydighet och åtkomlighet som ett nyttjande av enbart institutionella egenskaper medför. Särskilt torde detta gälla i komparationer, där samma beteendekomponenter rimligtvis måste observeras i alla de länder som är föremål för studium, varvid de praktiska svårigheter aktualiseras och accentueras som ovan nämndes.

(4) Härtill kommer att en blandning är oönskvärd i en alldeles särskild mening. En blandning strider nämligen mot den sunda metodologiska regeln som säger att definitioner gärna skall vara minimala, på det att den empiriska forskningens möjligheter inte måste beskäras (t.ex. Sartori 1987, 257–260). Definitioner av demokrati lider sålunda ofta av den bristen att de i sig inrymmer utsagor jämväl om demokratins förutsättningar och konsekvenser, vilket omöjliggör ett empiriskt studium av just demokratins förutsättningar och konsekvenser (May 1978). Lijpharts begreppsapparat är på precis denna punkt defekt – när han definierar en regim i termer av såväl institutioner som beteende, minskar han dramatiskt sina möjligheter att med empiriska medel undersöka om det faktiskt är så att en viss institutionell uppsättning framtalar och frammanar en viss typ av beteende. Att han i ett sammanhang, ovan berört, sitter och funderar däröver om det kan vara så att institutioner och beteende växelverkar med varandra, och i andra sammanhang, ovan berörda, strukturerar sitt studium i termer av begrepp som förenar institutioner och beteende är en god illustration av den ovan nämnda blindheten han har för den problematik som här diskuteras.

Teoretiska versus verkliga egenskaper

I sin här tidigare nämnda nagelfaring av Lijpharts referensram gör Bogaards en skillnad mellan teoretiska begrepp som har en mening och

empiriska begrepp som har en mening och därjämte empiriska referenspunkter. Bogaards använder denna distinktion för att särskilja teoretiska typer och empiriskt deriverade typer, och han gör påpekandet att idealtyper och polära typer är uppenbara representanter för en teoretisk typ. Med utgångspunkt i detta anmärker Bogaards att Lijphart inte tillräckligt precist har angett relationen mellan polära och empiriska typer i sin consociationella teori. Enligt Bogaards gör den consociationella teorin bruk av en blandning av polära och empiriska typer, vilka formar åtminstone två par av polära typologier och en empirisk typologi med fyra typer (2000, 397–399). I ett svar på denna kritik medger Lijphart att den consociationella demokratin är en polärtyp med majoritetsdemokrati som en motstående pol och därutöver ännu en empirisk kategori; emellertid menar Lijphart att detta inte skall skapa missförstånd. I själva verket ser han inte “much utility in distinguishing between empirical and normative types” (2000, 427).

Lijpharts syn är naturligtvis ohållbar, och det är inte ägnat att förvåna att hans vacklan mellan teoretiska och verkliga kategorier har skapat förvirring. McRae menar sålunda för sin del att Lijpharts två modeller “are of course ideal types” (1997, 284). Det är emellertid uppenbart att Lijpharts versioner av majoritetsdemokrati och konsensusdemokrati inte är rena idealtyper. Modellerna representerar en blandning av teoretiska och deriverade element – de är uppenbart influerade av egenskaper i sådana konkreta system som Lijphart anser vara approximationer av de teoretiska kategorierna majoritetsdemokrati och konsensusdemokrati. En god illustration härav är att Lijphart betraktar en asymmetrisk bikameralism, manifesterad däri att underhuset dominerar den legislativa processen, som ett element i den majoritära modellen; däremot klassificerar han en bikameralism som ger makt åt överhuset och är inrättad för att tillvarata minoritetsintressen som ett konsensuellt element. Det uppenbara majoritära elementet och den uppenbara motpolen till konsensualism är emellertid unikameralism, en devis som inte alls är företrädd i Lijpharts referensram (Anckar 2001 b). Förklaringen härtill är att Lijpharts majoritära modell är till dels empiriskt deriverad, i det den bygger på det brittiska Westminster-

systemet vilket som bekant inrymmer asymmetrisk bikameralism. Denna bikamerala komponent står emellertid för en avvikelse från det i övrigt majoritära Westminster-systemet och borde inte, givet en teoretisk i stället för en deriverad referensram, ha vunnit inträde på den majoritära sidan av Lijpharts demokratikarta. I princip samma invändning kan resas mot Lijpharts nyttjande av en avsaknad av en skriven författning som ett kriterium på en majoritär demokrati. Detta kriterium är härlett från Englands avsaknad av en skriven författning; då nästan alla andra länder i världen har skrivna författningar, är det emellertid uppenbart att detta kriterium saknar en diskriminerande kraft (Foley 1989, 3–11).

Lijpharts tillkortakommanden illustrerar väl det dilemma som den komparativa forskningen hamnar i när den opererar med deriverade egenskaper. Förvisso måste man i sådan forskning ha en viss beredskap att tänja begrepp, för att använda Sartoris (1970) välfunna term. Tänjer man inte, är risken för parochialism överhängande och utsikterna att nå fram till en verklig komparation mörka. När det som skall tänjas hämtas från iakttagelser om något land eller några länder blir emellertid tänjningen i sig problematisk – verkliga egenskaper är alltid länderbundna, och influeras lätt i alltför stor mån av denna bundenhet, varvid de begreppslika kategorierna inte är på tillräckligt avstånd från förhållandena i de länder ur vilka de framsprungit. B. Guy Peters formulerar detta mycket väl. “When the characteristic of a particular country is converted from a country into a category”, skriver han, inviterar detta en “inappropriate application of the concept” (1998, 105). Peters gör också det viktiga programmatiska påpekandet att den komparativa forskningen skall eftersträva en eliminering av namngivna länder som forskningsobjekt – forskningen skall i stället kretsa kring och ställa frågor kring begreppslika kategorier och teoretiska förklaringar (1998, 105). Påpekandet underskrives här till fullo, med ett beklagande av att så mycken statsvetenskaplig forskning i själva verket begår annorlunda, och med stor energi utreder varför saker och ting förhåller sig på ett visst sätt i något särskilt land eller några särskilda länder. Programmet kan emellertid inte till fullo förverkligas om den begreppsbyggnad

det skall bygga på härrör ur iakttagelser om det som skall studeras.

För att nu sammanfatta: här hävdas med en viss emfas ståndpunkten att de egenskaper som skall ligga till grund för regimkonstruktioner bör vara teoretiska. När och om man är ute efter konceptioner av majoritetsdemokrati eller konsensusdemokrati eller någon annan regimtyp, kan dessa konceptioner inte vara deriverade. De bör vara idealtyper i en strikt mening av termen, och man skall inte ha förväntningen att de till fullo svarar mot de mönster den empiriska världen redovisar. Man kan i konkret forskning ha förväntningen att vissa länder kommer nära en idealtyp av majoritetsdemokrati medan vissa andra länder kommer nära en idealtyp av konsensusdemokrati, men man skall inte fordra eller förvänta sig en full överensstämmelse mellan ideal och verklighet. Teoretiskt sett kan en sådan full överensstämmelse naturligtvis vara för handen, men frågan huruvida så verkligen är fallet måste förbli empirisk till sin natur. I bjärt motsättning härtill gäller då att frågan hur man skapar idealtyper är allt annat än empirisk. En vägledande princip, för att ännu dröja vid motsatsparet majoritarianism och konsensualism, är att finna via teoretiska resonemang deviser och mekanismer som svarar så väl som möjligt mot kravet att majoriteter bestämmer i majoritetsdemokratier medan så många som möjligt medverkar i beslut i konsensusdemokratier. I en sådan övning skall inga modellländer ingå eller eftersökas, vilkas institutionella ordningar erbjuder prototyper, ideal eller inspiration.

Dispositionella versus relationella egenskaper

I sin här tidigare nämnda artikel tillhandahåller Robert Elgie en tämligen okonstlad lösning på de problem som innesligger i konsten att konstruera regimer. Lösningen är att forskaren skall observera dispositionella egenskaper, men däremot inte relationella egenskaper. Dispositionella egenskaper är sådana som beskriver ett subjekt men inte säger någonting om subjektets förhållande till en omgivande värld. Dessa egenskaper säger alltså ingenting *per se* om den makt som innehas av institutioner och maktutövare, de är endast referenser till det institutio-

nella ramverk inom vilket maktrelationer utformas (Elgie 1998, 224–225). Relationella egenskaper är däremot beskrivningar av verkliga maktförhållanden och kommer till uttryck i regler om aktörers verkliga förmåga att mobilisera de politiska resurser som de erhållit (Elgie 1998, 224). Elgie framhåller, och är mycket tydlig på denna punkt, att distinktionen mellan dispositionella och relationella egenskaper inte sammanfaller med distinktionen mellan konstitutionella befogenheter och verkliga befogenheter. En konstitutionell föreskrift därom att presidenten väljes till sitt ämbete för en viss tid uttrycker en dispositionell egenskap, medan en konstitutionell föreskrift därom att presidenten har rätt att upplösa legislaturen uttrycker en relationell egenskap (1998, 225).

Elgies argumentering går kort sagt ut på att klassificeringar av regimer väldigt ofta kännetecknas av två tillkortakommanden. För det första klassificeras regimer ofta under hänvisning till såväl dispositionella som relationella egenskaper. Denna metod sammanför då olika typer av egenskaper och skapar därmed, enligt Elgie, begreppsliga otydligheter som starkt försvårar en jämförande forskning (1998, 226). Forskare skall därför jämföra regimer under beaktande av antingen dispositionella egenskaper eller relationella egenskaper, men inte under ett samtidigt beaktande av båda (1998, 228). För det andra, när regimer klassificeras under hänvisning till relationella egenskaper involverar många klassificeringar tvivelaktiga antaganden om den reella maktutövningen i de länder som studeras. Frågan hur makten faktiskt utövas i ett land blir i själva verket ofta föremål för motstridiga och varandra uteslutande tolkningar (1998, 229). Elgie bygger under sitt argument med flera hänvisningar till studiet av den femte republiken i Frankrike (1998, 228–235), och dessa hänvisningar ger nog tydligt vid handen att det inte finns endast en och allmänt accepterad tolkning av den verkställande maktens handhavande i den femte republiken. Därför, förklarar Elgie, är det bättre att klassificera regimer under hänvisning till dispositionella snarare än relationella egenskaper; ja, den vetenskapliga klassificeringen av regimer borde utgå endast från dispositionella egenskaper. Det vetenskapliga värdet av en sådan metod, menar Elgie, “is to be found in the fact that it creates

the conditions for a more rigorous and scientific analysis of the advantages and disadvantages of particular institutional configurations” (1998, 235).

Metoden att beakta endast dispositionella egenskaper kan synas enkel och lätthanterlig. Emellertid är det uppenbart att den utelämnar mycken intressant variation och försummar mycken sådan information som är nödvändig för en meningsfull typologisering av politiska regimer. Elgie gör påpekandet att många konstitutionella maktbefogenheter i själva verket är relationella snarare än dispositionella (1998, 225); en implikation av hans metod är då att många konstitutionella maktbefogenheter borde negligeras i försök att klassificera regimer. Onekligen är detta en underliggande implikation – den åsidosätter många sådana kriterier som ter sig oundgängliga i försök att identifiera och jämföra regimer. Det är, t.ex., ett definierande kännetecken för parlamentariska system att regeringen bör njuta riksdagens förtroende och att riksdagen sålunda kan åstadkomma regeringens fall genom ett misstroendevotum. Denna egenskap är emellertid relationell, i det den beskriver ett maktförhållande mellan två institutionella aktörer. Den borde då, enligt Elgie, inte ingå som ett element i försök att konstruera och klassificera regimer. En konsekvens av detta är att det blir omöjligt att identifiera parlamentariska system och kontrastera dem mot presidentiella system, vilket har varit ett ledtema i studiet av demokratiska regimer (t.ex. Lijphart 1992; Linz 1994). Likaså bleve det omöjligt att upprätthålla den här flitigt berörda distinktionen mellan majoritära och konsensuella demokratier, som är en av de mest omtalade och undersökta i den samtida regimforskningen.

Det är nog ofrånkomligt att beaktandet av enbart dispositionella egenskaper resulterar i sterila och ointressanta kategoriseringar (Anckar 1999b, 507). I själva verket tillhandahåller Elgie själv en belysande illustration av svagheterna i sin metod. Utgående från tre centrala dispositionella regimaspekter framtar han en uttömmande klassificering av demokratiska regimtyper, som innehåller 24 typer (1998, 226–227). Aspekterna är: (1) huruvida ett politiskt system har såväl ett statsöverhuvud som en exekutiv chef eller om blott en institution är för handen; (2) huruvida innehavarna av dessa sag-

da poster är folkvalda eller inte; och (3) huruvida innehavarna av dessa poster verkar under en viss på förhand bestämd tid eller inte. En uppenbar fördel med denna metod, säger Elgie, är att den framtar “no mixed, hybrid or frontier regime types” (1998, 226). Detta äger sin riktighet. Emellertid framgår det av Elgies text (1998, 226) att endast fem av dessa 24 regimtyper har empiriska motsvarigheter. Dessutom är två av dessa fem typer empiriskt så gott som tomma, enär de vardera innehåller endast ett bekant fall. De tre återstående typerna motsvarar på det hela taget den bekanta indelningen i parlamentariska, presidentiella och semi-presidentiella regimer; detta är då knappast en ny, informativ eller spännande klassificering. Om denna regimklassificering skulle tjäna som en oberoende variabel i försök att förklara, t.ex., politik- och policy skillnader, skulle forskaren till sitt förfogande ha ett verktyg som inte tillåter observationer för 19 av 24 värden och tillåter endast en observation för två av de återstående fem värdena.

Ändå har Elgie naturligtvis rätt däri, att litteraturen innehåller många motstridiga klassificeringar av regimer. Han har också rätt däri, att förvirringen ofta härrör ur de svårigheter som tolkningar av relationella egenskaper erbjuder. Elgie ger flera exempel på hur olika författare placerar ett och samma land i olika kategorier. Han noterar sålunda att Sri Lanka har karaktäriserats som en presidentiell regim och som en presidentiell-parlamentarisk regim och att Island har karaktäriserats som en parlamentarisk regim och som en statsminister-presidentiell regim (1998, 223). Ett särskilt belysande exempel ger fallet Finland, som har klassificerats i litteraturen som en semi-presidentiell regim, som en presidentiell regim, som en parlamentarisk regim, som en statsminister-presidentiell regim, som en regim med dualistisk exekutiv och ett presidentiellt korrektiv, och som en blandregim som inte hör till någon av de sagda kategorierna (Elgie 1998, 223). Detta är naturligtvis kaotiskt. I motsats till vad Elgie tror, är det dock inte relationalismen i sig som framkallar multipla klassificeringar. I själva verket är de multipla klassificeringar som Elgie reagerar emot naturliga och oundvikliga, givet att empiriska klassificeringar accepteras.

När och om observationerna gäller föränd-

ringar över tid, är klassificeringarna sålunda informativa snarare än förvirrande – de förmedlar, helt enkelt, beskrivningar av verkliga regimförändringar. Regimer är inte för evigt de samma i en empirisk värld. De ändrar skepnad, och det är knappast långsökt att mena att klassifikationer borde uppfånga snarare än negligera sådana utvecklingar. Fallet Finland, som Elgie finner särskilt avskräckande, erbjuder i själva verket en god illustration. För ett par årtionden sedan gjorde Sven Lindman påpekandet att författningar har "ett inre liv", som vid en tidpunkt ger en regim ett visst utseende och vid andra tidpunkter ger den ett visst annat utseende. Beträffande presidentens ställning i Finland, fann Lindman att den i tidigare skeden av Finlands politiska liv hade följt en sicksacklinje, i det den ibland varit starkare och ibland svagare (1979, 43–55). Implikationen av detta är att den finska regimen inte alltid varit en och densamma. När så en gång är fallet, kan det faktum att tolkningarna varierar inte konstituera en invändning mot själva klassificeringsmetoden. Tolkningarna blir olika därför att det som skall tolkas genomgår förändring. Finland har ibland varit en parlamentarisk regim, ibland en presidentiell regim, ibland en semi-presidentiell regim. I dag är Finland i själva verket vad man kunde kalla en semi-parlamentarisk regim (Anckar 1999a; Nousiainen, 2000).

I rättvisans namn skall dock sägas att det uppenbarligen inte är detta som Elgie åsyftar när han vänder sig mot den relationella kategorin. Även om han inte är tydlig på denna punkt, är han nog egentligen bekymrad däröver, att en och samma situation kan tolkas olika av olika författare. Han irriteras m.a.o. därav, att en och samma situation till följd av sin relationella karaktär inbjuder till motstridiga tolkningar. Ett exempel kan belysa saken. Som tidigare har nämnts betraktar Elgie en rätt för presidenten att upplösa riksdagen som en relationell egenskap, och Elgie vill inte uppmärksamma denna egenskap därför att den kan ge anledning till olika tolkningar. Vi kan föreställa oss en situation där i ett land presidenten under en viss tid har upplöst riksdagen en gång. En klassificering av detta land kan ha meningen att rättigheten har utövats i så liten utsträck-

ning att den kan förbises i en regimkaraktäristik; en annan klassificering, som måhända fäster vikt vid de kanske dramatiska politiska följderna av denna upplösning, kan vara av en annan mening. Då upplösningens rätten är en devis med hemortsrätt i doktrinen om maktindelning, identifierar den senare klassificeringen, för att ånyo anknyta till distinktionen mellan majoritarianism och konsensualism, ett konsensuellt regimdrag. Den förra klassificeringen gör däremot inte detta. Uppenbarligen kan båda klassificeringarna försvaras, och forskare kan göra okontroversiella val blott om särskilda klassifikationsregler införes.

I sin attack mot de relationella egenskaperna snubblar Elgie uppenbarligen över den närliggande distinktionen mellan normativa och empiriska iakttagelser, till vilken vi snart skall komma, och han bringas härmed att låta sin negativa inställning till den empiriska kategorin färga jämväl hans inställning till den relationella kategorin. Elgie oroar sig över att normativa och empiriska klassificeringar framtar olika resultat och väljer därför att förlita sig på blott en typ av normativa utsagor, nämligen sådana som konstituerar dispositionella egenskaper. Han tilhandahåller emellertid inga argument för ett övergivande av normativa relationella egenskaper – hans argumentation mot den relationella kategorin bygger enbart på observationer av empirisk natur. Han gör sig härmed nog skyldig till en överreaktion. Han klagar, med rätta, däröver att forskare och andra bedömare tenderar framlägga olika tolkningar av regimkaraktäristika. Emellertid synes det en felaktig strategi att härvid anklaga karaktäristika snarare än forskare och bedömare. Att klaga över defekta och felaktiga forskningsmetoder är en sak, att förespråka att hela den relationella kategorin skall överges är en annan: Elgie kastar i själva verket ut barnet med badvattnet. Det är en mycket bättre och förnuftigare strategi att förfina och vässa de metodiska redskap med vilka man kan infånga och studera relationella egenskaper och att därmed krympa utrymmet för den ideologiska och politiska frihet som förvisso ibland gör sig gällande när forskare tillskriver regimer egenskaper.

Konstitutionella versus icke-konstitutionella egenskaper

Varje försök att på institutionell bas konstruera och klassificera regimer måste naturligtvis beakta egenskaper som är inskrivna i författningar. I sitt kölvatten har detta konstaterande emellertid frågan om konstruktioner och klassificeringar jämväl borde beakta egenskaper som inte är omnämnda i författningar och författningssliknande texter. Denna uppsats besvarar för sin del denna fråga jakande. Till det tillbakavisande av distinktionen mellan dispositionella och relationella egenskaper som föranstaltades ovan, lägges här ett tillbakavisande av jämväl distinktionen mellan konstitutionella och icke-konstitutionella egenskaper. Distinktionen är helt enkelt onödig och den tjänar inte något vettigt syfte. Det ges förvisso i litteraturen exempel på klassificeringsförsök som utgår endast från konstitutionella egenskaper (t.ex. Shugart och Carey 1992). Sådana försök medför emellertid svåra problem som upprinner ur det både enkla och ofrånkomliga faktum att författningar är olika. De är olika vad stil, språk och struktur beträffar, och de är dessutom, vilket är centralt viktigt, olika i termer av innehåll. De reglerar inte genomgående samma procedurer och företeelser.

Det är naturligtvis rimligt och korrekt att säga att författningar "set out the pathways of power, showing the procedures for making laws and reaching decisions" (Hague, Harrop och Breslin 1998, 154), och att de härvid fungerar som "power maps" (Duchacek 1973). Emellertid, för att upprepa, är författningar olika i framtoning och innehåll. Det ges förvisso författningar som är mycket mer än "power maps" och befattar sig med mycket mer än procedurer för lagstiftning och annat beslutsfattande. På det hela taget har författningarna tenderat bli mer ordrika över tid, och Sartori gör gällande att en slags konstitutionell grafomani har blivit vanlig efter andra världskriget (1994, 199). Sartori nämner Brasiliens författning av år 1988 som ett särskilt avskräckande exempel som antagligen slår alla rekord, fullpackad som den är "not only with trivial details but also with quasi-suicidal provisions and unaffordable promises". Perus författningar, tillägger Sartori, "are equally hair-raising"; han nämner särskilt för-

fattningen av år 1979 som innehåller mer än 300 paragrafer, "many of which are sub-itemized at great length" (1994, 199). En konsekvens härav är att den pool av föreskrifter från vilken konstitutionella egenskaper kan sökas är mycket större i vissa fall än i vissa andra. Förvisso är det dock mindre troligt att seriösa försök att konstruera och klassificera regimer uppehåller sig vid "trivial details" och "quasi-suicidal provisions", och det är kanske så att den konstitutionella volymexpansionen inte i sig själv utgör ett stort problem för de komparativa regimstudierna.

Om, emellertid, författningar behandlar procedurer och företeelser som är viktiga element i försök att klassificera regimer olika, försvåras uppgiften att definiera regimer märkbart. Sålunda är det fortfarande ovanligt att författningar inrymmer bestämmelser om politiska partier eller andra motsvarande uttryck för organiserade intressen (Derbyshire och Derbyshire 1999, 11). Försöken att åstadkomma regimkaraktäristiker genom observationer av partistrukturer och partipolitik, vilka har format en ledtråd i modern statskunskap (t.ex. Sartori 1976), blir m.a.o. ogörliga om blott konstitutionella egenskaper kan beaktas. Dessutom är inte alla författningar tystlåtna om partier. Författningen i Kap Verde, för att visa på ett slumpmässigt valt exempel, föreskriver att "The creation of political parties, as well as their merger, coalition, and disbanding shall be free (§ 56) och att partierna "shall compete democratically for the political support of the people", även om de härvid inte får antaga namn som kan identifieras med någon del av landets territorium eller med någon kyrka, religion eller religiös doktrin (§ 125). Om regimklassificeringar fick beskäfta sig enbart med egenskaper som är nämnda i författningar, skulle de ovannämnda föreskrifterna kunna ingå i försök att klassificera regimen i Kap Verde men däremot inte ingå i jämförelser som täcker jämväl andra länder.

Det faktum att författningar är olika till form och innehåll har konsekvensen att distinktionen mellan konstitutionella och icke-konstitutionella egenskaper blir felaktig och meningslös, ja närapå grotesk. Om den skulle beaktas, bleve följden att egenskaper som är potentiellt viktiga i en regimbeskrivning behandlas på ett

slumpartat sätt. Om egenskaperna är inskrivna i vissa länders författningar, kan egenskaperna beaktas i klassificeringar av regimerna i dessa länder. Om egenskaperna saknas i andra länders författningar, måste de däremot utelämnas i klassificeringar av dessa andra länder. Observationer av valsysteem, för att peka på ännu en konkret egenskap, kan beaktas i länder som har intagit föreskrifter om val i sina författningar, men kan inte beaktas för länder som har placerat föreskrifter om val i särskilda vallagar som inte är en integrerad del av författningen. Det är därför metodologiskt osunt att beakta enbart konstitutionella egenskaper. Den rätta metoden är att välja egenskaper utgående från vad logik och relevans bjuder, och att sedan observera dem, oberoende därav, om de förekommer eller inte förekommer i författningar eller författningssliknande texter och regler. Det är värt att nämna att denna metod också handlägger ett problem som uppträder därur, att vissa länder, såsom England och Israel, inte har formella skrivna författningar. När och om distinktionen mellan konstitutionella och icke-konstitutionella egenskaper lägges till handlingarna, finns ej längre hinder för att klassificera regimer som de nämnda på basen av, t.ex., den lagstiftning som av hävd anses ha konstitutionell signifikans och reglerar det politiska livet i enheterna i fråga (Derbyshire och Derbyshire 1999, 13).

Normativa versus empiriska egenskaper

När regimer har konstruerats på ett eller annat sätt, d.v.s. när de karaktäristiska har fastställts som tecknar en regim, förestår uppgiften att avgöra om konkreta politiska system innehar eller inte innehar dessa karaktäristika och därmed formar eller inte formar en sådan regim. En sådan analys kan i princip ta fasta på normativa eller empiriska egenskaper. Normativa egenskaper är sådana som återfinnes i författningar och i författningssliknande texter och föreskrifter. En konstitutionell bestämmelse därmed, att presidenten i ett system har ett uppskjutande veto beträffande legislatures beslut konstituerar, för att ge ett exempel, en sådan normativ egenskap. Emellertid kan en sådan rättighet vid olika tidpunkter komma till bruk i olika utsträckning, så att den ibland användes

mycket och ibland användes litet, och olika klassificeringsgrunder kan härvid naturligtvis leda till olika klassificeringsutfall. En klassificering som utgår från normativa egenskaper registrerar en förekomst av en särskild egenskap (E) oberoende av om den omsättes i praktiskt bruk eller inte; en klassificering som utgår från empiriska egenskaper registrerar E om den faktiskt kommer till bruk, men undviker en registrering om E *de facto* är en död bokstav. Samma skillnad kan naturligtvis uppträda i jämförelser mellan länder. Två länder kan sålunda vara likadana vad normativa egenskaper beträffar, men vara olika vad det faktiska bruket av egenskaper beträffar. Frankrike och Island är båda i en normativ mening semipresidentiella regimer, men i termer av verklig maktutövning är Island snarast en parlamentarisk regim, medan Frankrike förblir en semipresidentiell regim (Duverger 1980, 178–179).

Tre alternativ står uppenbarligen till buds i dessa övningar: a) man anlitar enbart en normativ klassificeringsgrund; b) man anlitar normativa likväl som empiriska grunder; och c) man anlitar enbart en empirisk klassificeringsgrund. Att säga vilket alternativ som generellt taget är det bästa är svårt och t.o.m. ogörligt, då olika syftesformuleringar och infallsvinklar förespråkar olika lösningar. I en allmän bedömning synes det emellertid som om den normativa bedömningsgrunden skall ha ett försteg – den underlättar komparation, den är arbetsekonomisk och den undviker godtycke. Detta skall här utredas i fyra särskilda punkter:

(1) Rent intuitivt kan man tycka att en normativ utgångspunkt ofta för till vilsegångna regimbeskrivningar. Att beskriva ett system med en presidentiell design som presidentiellt trots att det i verkligheten opererar på ett semi-presidentiellt eller kanske t.o.m. på ett semi-parlamentariskt sätt kan synas direkt felaktigt. Synsättet understrykes därav, att normativa komponenter ibland snabbt förlorar sin förmåga att korrekt återge verkligheten. "All written constitutions immediately become partially non-written", framhåller en författare, förvisso med en god del överdrift (Board 1980, 166). Samma författare menar också att en riktig förståelse av författningar förutsätter att man överger den alltför vanliga tendensen att betrakta författningarnas statiska snarare än dynamiska

element (Board 1980, 166–167). Det är naturligtvis sant att författningar kan vara obsoleta dokument och ibland har mycket litet att göra med de politiska realiteterna i det system varom fråga är (t.ex. Holmberg och Stjernquist 1977, 28–29). Men det är också sant att författningar skiljer sig från varandra i detta avseende och att en normativ klassificeringsgrund därför inte automatiskt kan diskvalificeras. Den av Sartori påtalade konstitutionella grafomani som nämndes ovan, kan i själva verket, genom de förnyandeprocesser den uttrycker, vara en omständighet som förminskar de normativa egenskapernas statistiska drag och därmed gör dem mer användbara i forskning. Det skall också sägas, givet att forskningsuppgiften har en särskild natur, att det statistiska ibland inte är en nackdel utan snarast en självklarhet. Detta är t.ex. fallet när och om man vill studera uttryckligen de regimer som stater har introducerat när de startat sina existenser som självständiga enheter – ett syfte bakom en sådan studieambition kan vara att avgöra i vilken mån regimerna är ett resultat av diffusion (Anckar 2001a).

(2) Ibland förutsätter och direkt föreskriver den forskningsuppgift man arbetar med ett samtidigt bruk av normativa och empiriska klassificeringsgrunder. Har man t.ex. ambitionen att utreda och förklara det "inre liv" hos författningar om vilket ovan varit tal, är man hänvisad till ett studium av frågan hur det normativa omsättes i praktiken – det är ju denna fråga som tecknar undersökningens beroende variabel. Vill man t.ex. veta om formellt semi-presidentiella regimer ändå i praktiken fungerat på olika sätt, och vill man förklara de eventuella skillnader man kan upptäcka är man naturligtvis inte frikopplad från de normativa kategorierna – semi-presidentialismen måste ju s.a.s. noteras som en utgångspunkt. Men undersökningen gäller uttryckligen empirin, de praktiska tillämpningarna och deras avstånd till det normativa, och detta avstånd kan man observera och mäta blott om man låter normativa och empiriska iakttagelser spegla sig i varandra. Hela forskningsprogram har lagts upp kring denna ambition – ett exempel från ett nordiskt sammanhang kan vara de av Axel Brusewitz= på 1930-talet initierade många studierna av parlamentarismens tillämpning inom och utom Sverige, som bl.a. omtalats av Sven Lindman i

en tillbakablick (1983, 3). Ibland kan det vara intressant att relatera avståndet till externa omständigheter, och fråga efter avståndets effekter på dessa. Detta är t.ex. fallet när man betraktar författningströghet som en intressant variabel och vill utreda relationen mellan tröghet och legitimitet. Det är härvid lätt men samtidigt oförsiktigt att föreställa sig att ett större mått av tröghet alltid för till ett mindre mått av legitimitet (Anckar 1988, 261–267).

(3) Empiriska egenskaper är som sagt dynamiska, och i denna dynamik innesligger, kunde man tycka, en uppenbar fördel. Regimklassificeringarna blir i den meningen adekvata att de speglar ett verkligt och aktuellt politiskt liv. I själva verket blir emellertid den dynamik som innesligger i en empirisk klassificeringsgrund ofta en hämsko – dynamiken i sig kan göra det svårt att fånga en regim. Tabell 2 ger ett exempel som illustrerar detta. Tabellen återger en tänkt klassificering av en politiskt demokrati, varvid syftet är att via en analys av fem komponenter fånga systemets karaktär av majoritets- eller konsensusdemokrati. Ett studium av komponenternas normativa innehåll ger härvid vid handen att systemet har en rätt entydig konsensuskaraktär – fyra komponenter av fem har en konsensusprofil. Om emellertid systemet granskas i termer av verkligt beteende vid tidpunkten T, blir resultatet ett annat. Beträffande komponenterna 4 och 5 saknas nämligen nu de normativt definierade egenskaperna. Låt oss, för att exemplifiera, antaga att en av dessa komponenter har att göra med en här tidigare nämnd vetorätt för presidenten i systemet i fråga. Enär denna vetodevis bejakar maktfördelningens princip, bör den i normativ mening betraktas som en konsensuskomponent. Om vetobefogenheten emellertid inte har materialiserats i någon nämnvärd utsträckning och presidenten alltså har gjort inget eller blott litet bruk av sitt prerogativ, försvinner, i en empirisk mening, det bidrag komponenten kan lämna till en konsensusklassificering. Den är inte längre en motvikt till en majoritär politik och kan därmed inte inräknas i ett galleri av konsensusmetoder. När och om detta gäller, blir klassificeringen av systemet i fråga problematisk: även om systemet nog i huvuddrag behåller ett konsensusellt utseende, blir tolkningen öppnare och vid den kan nu frågetecken ritas. Yttermera, när

Tabell 2. En imaginär klassificering av ett politiskt system; tre utgångspunkter.

Komponenter:	Normativ klassificering	Empirisk klassificering, T	Empirisk klassificering, T+1
1.	K	K	K
2.	K	K	–
3.	M	M	M
4.	K	–	–
5.	K	–	–
Regim:	Konsensuell	Konsensuell?	?

Nyckel: M=majoritarianism, K=konsensualism

och om systemet klassificeras vid en än senare tidpunkt T+1, kan andra ändringar tillkomma som föranleder nya utfall. I vårt exempel är förutom komponenterna 4 och 5 även komponent 2 undernyttjad vid T+1, vilket leder till att systemet inte längre kan klassificeras som ett konsensussystem. Systemet framstår som en hybrid – det är inte majoritært eller konsensuellt utan har drag av bägge kategorierna.

(4) En med arbetsekonomi sammanhängande särskild metodisk fråga måste tillskrivas stor vikt, och denna fråga har att göra med den komparativa ambition som måste styra regimforskningen. En kunskap om en särskild och enskild regim har naturligtvis ett instrumentellt värde i sammanhanget, i det den tillhandahåller en del av det bränsle som komparationen behöver och förutsätter, men regimforskningen är nog och bör vara prononcerat komparativ. En normativ klassificeringsgrund bjuder egentligen inte på metodiska och arbetsekonomiska svårigheter i detta avseende – konstitutioner och konstitutionsliknande texter är numera ganska lätt tillgängliga (t.ex. Blaustein och Flanz 1971) och ganska lätta att klassificera, givet att man är försedd med lämpliga teoretiska instrument. En tillfredsställande täckning av länder kan m.a.o. lätt åstadkommas. Anlitandet av empiriska egenskaper är däremot synnerligen problematiskt, och problemet består däri att den systematiska kunskapen om empiriska egenskaper är ojämnt fördelad. "The sheer volume of information about widely differing systems ... outstrips the capacity of political scientists to interpret it", skriver visserligen Robert Dahl i en

essä (1996, 86). Omdömet är dock knappast riktigt. Om vissa delar av världen och deras regimer, särskilt kanske Västeuropa och USA, vet man en hel del, om andra vet man ganska litet eller rakt ingenting. Mikrostaten, för att nämna en kategori av länder som i många fall håller sig med spännande politiskt-arkitektoniska lösningar, har knappast alls varit i den statsvetenskapliga forskningens blickfång (Anckar 1998). Vill man arbeta med empiriska egenskaper, är man därmed, om man inte vill ålägga sig sisyfusarbetet att själv genomforska världens länder, hänvisad till ett skevt urval, d.v.s. till de länder som är någorlunda väl genomforskade i regimhänseende.

Detta innebär en utsatthet för alla de faror som ineligger i ett slentrianmässigt och därmed oövertänt val av fall. Peters påtalar en tendens i komparativ forskning "to select the cases that the researcher knows best, and to attempt to make the theory fit the cases rather than vice versa" (1998, 51); att arbeta med empiriska egenskaper är att underblåsa denna tendens och att frånta sig möjligheten att komma till en verkligt nyrojande forskning. I själva verket är det väl så att ett vidgande av vetenskaplig teori, vilket ju är vetenskapens primära uppgift, förutsätter att riktigheten i existerande generella teorier, teorifragment och sätter kontrolleras genom konfrontation med ständigt nya delar av den verklighet som skall förklaras, d.v.s., i föreliggande fall, genom ett studium av nya länder och enheter. Ett bruk av normativa egenskaper tillåter denna möjlighet, men ett bruk av empiriska egenskaper motar-

betar den och försvårar därmed en vetenskaplig kumulativitet. Ordet kan ånyo gå till Peters (1998, 52): "Comparative politics is sometimes described by its critics as the search for the most exotic locales and for academic adventu-

re, but in practice researchers sometimes are wedded to the least exotic and the excessively familiar, and that may be detrimental to theory development".

REFERENSER

- Anckar, Dag. 1988. Reflections on Law, Inertia and Legitimacy. Ingår i Dag Anckar, Hannu Nurmi och Matti Wiberg (red), *Rationality and Legitimacy. Essays on Political Theory*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Anckar, Dag. 1993. Comparative Research in the Nordic Countries: Overcoming Ethnocentrism? *Scandinavian Political Studies* 16:2, 107–126.
- Anckar, Dag. 1996. Mahdollisimman samankaltaiset maat vertailevan politiikan tutkimuksen kohteina: huomioita tutkimusstrategiasta. Ingår i Matti Wiberg (red), *Politiikan moninaisuus. Juhlakirja Heikki Paloheimolle hänen 50-vuotispäivänään 7.3.1966*. Turku: Annales Universitatis Turkuensis, Ser. C, Tom. 118.
- Anckar, Dag. 1998. Mikrostaten som företeelser och forskningsobjekt. *Politiikka* 40:4, 273–285.
- Anckar, Dag. 1999a. Finland inför milleniumskiftet: en regimbestämmelse. *Statsvetenskaplig Tidskrift* 102:3, 241–261.
- Anckar, Dag. 1999b. Semipresidentialism. En taxonomisk betraktelse. *Historisk Tidskrift för Finland* 84:4, 495–518.
- Anckar, Dag. 2001a. *The Westminster Model: Transfer and Transformation*. Manuskript.
- Anckar, Dag. 2001b. Westminster Democracy: A Comparison of Caribbean and Pacific Small Island States Varieties. *Pacific Studies* 23:2–3 (under utgivning).
- Blaustein, Albert P. och Gisbert H. Flanz (red.). 1971. *Constitutions of the Countries of the World* (updated regularly). Dobbs Ferry: Oceana Publications.
- Board, Joseph B. 1980. The Swedish Constitution: Practice and Perfection. *Statsvetenskaplig Tidskrift* 83:3, 163–169.
- Bogaards, Matthijs. 1998. The Favorable Factors for Consociational Democracy: A Review. *European Journal of Political Research* 33:4, 475–496.
- Bogaards, Matthijs. 2000. The Uneasy Relationship Between Empirical and Normative Types in Consociational Theory. *Journal of Theoretical Politics* 12:4, 395–423.
- Dahl, Robert A. 1971. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press.
- Dahl, Robert A. 1996. Reflections on a Half Century of Political Science. *Scandinavian Political Studies* 19:2, 85–94.
- Derbyshire, J. Denis och Ian D. Derbyshire. 1999. *Political Systems of the World*. New Edition, Volumes 1–2. Oxford: Helicon Publishing.
- Dogan, Mattei och Dominique Pelassy. 1984. *How to Compare Nations*. Chatham, New Jersey: Chatham House Publishers.
- Duchacek, Ivo. 1973. *Power Maps: The Comparative Politics of Constitutions*. Santa Barbara, California: ABC Clio.
- Duverger, Maurice. 1964. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: Methuen.
- Duverger, Maurice. 1980. A New Political System Model: Semi-Presidential Government. *European Journal of Political Research* 8:2, 165–187.
- Easton, David. 1965. *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley & Sons.
- Elgie, Robert. 1998. The Classification of Democratic Regime Types: Conceptual Ambiguity and Contestable Assumptions. *European Journal of Political Research* 33:2, 219–238.
- Foley, Michael W. 1989. *The Silence of Constitutions*. London: Routledge.
- Hague, Rod, Martin Harrop och Shaun Breslin. 1998. *Comparative Government and Politics*. 4th edition. London: Macmillan Press.
- Hermansson, Jörgen. 1993. *Politik som intressekamp*. Stockholm: C. E. Fritzes AB.
- Holmberg, Erik och Nils Stjernquist. 1977. *Vår nya författning*. Stockholm: PAN/Norstedts.
- Kaiser, André. 1997. Types of Democracy: From Classical to New Institutionalism. *Journal of Theoretical Politics* 9:4, 419–444.
- Karvonen, Lauri. 1981. *Med vårt västra grannland som förebild*. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut 62. Åbo: Åbo Akademi.
- Lane, Jan-Erik och Svante Ersson. 1994. *Comparative Politics. An Introduction and New Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Lijphart, Arend. 1977. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 1984. *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 1989. Democratic Political Systems: Types, Cases, Causes and Consequences. *Journal of Theoretical Politics* 1:1, 33–48.
- Lijphart, Arend. 1992. Introduction. Ingår i Arend Lijphart (red), *Parliamentary Versus Presidential Government*. Oxford: Oxford University Press.
- Lijphart, Arend. 1994. Democracies: Forms, Performance, and Constitutional Engineering. *European Journal of Political Research* 25:1, 1–17.
- Lijphart, Arend. 1997. About Peripheries, Centers and

- Other Autobiographical Reflections. Ingår i Hans Daalder (red), *Comparative European Politics: The Story of a Profession*. London: Pinter.
- Lijphart, Arend. 1998. Consensus and Consensus Democracy: Cultural, Structural, Functional, and Rational-Choice Explanations. *Scandinavian Political Studies* 21:2, 99–108.
- Lijphart, Arend. 1999. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 2000. Definitions, Evidence and Policy: A Response to Matthijs Bogaards' Critique. *Journal of Theoretical Politics* 12:4, 425–431.
- Lindman, Sven. 1979. *Presidentens ställning*. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut 45. Åbo: Åbo Akademi.
- Lindman, Sven. 1983. Tillbakablick. *Statsvetenskaplig Tidskrift* 86:1, 1–5.
- Linz, Juan J. 1994. Presidential or Parliamentary Democracy: Does It Make a Difference? Ingår i Juan J. Linz och Arturo Valenzuela (red), *The Failure of Presidential Democracy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- May, John D. 1978. Defining Democracy: A Bid for Coherence and Consensus. *Political Studies* 26:1, 1–14.
- McRae, Kenneth. 1997. Contrasting Styles of Democratic Decision-Making: Adversarial Versus Consensual Politics. *International Political Science Review* 18:3, 279–295.
- Moul, William B. 1974. On Getting Nothing for Something: A Note on Causal Models of Political Development. *Comparative Political Studies* 7:2, 139–164.
- Narroll, Raoul. 1965. Galton's Problem: The Logic of Cross-Cultural Analysis. *Social Research* 32:4, 428–451.
- Nousiainen, Jaakko. 2000. From Semi-Presidentialism to Parliamentary Government: The Political and Constitutional Development in Finland. Ingår i Lauri Karvonen och Krister Ståhlberg (red), *Festschrift for Dag Anckar on his 60th Birthday on February 12, 2000*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Peters, B. Guy. 1998. *Comparative Politics: Theory and Methods*. London: Macmillan Press.
- Sartori, Giovanni. 1970. Concept Misformation and Comparative Politics. *The American Political Science Review* 64:4, 1033–1041.
- Sartori, Giovanni. 1976. *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Sartori, Giovanni. 1987. *The Theory of Democracy Revisited, Part Two: The Classical Issues*. Chatham, New Jersey: Chatham House Publishers.
- Sartori, Giovanni. 1994. *Comparative Constitutional Engineering*. London: Macmillan Press.
- Shugart, M. S. och J. M. Carey. 1992. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. New York: Cambridge University Press.